

PROTESTÁNS HETILAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

Megjelen minden héten egyszer szombaton egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt. — Az osztrák-magyar monarchián kívül eső országokba egy évre 7 frt. — Egyes szám ára 12 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt; kétszáz szóig 2 frt; a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr.; harmadiknál 70 kr.; bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Nagy Péterfia-utca 961. sz. intézendők.

A magyar református egyház a válúton.

I.

A lelkeszi kar egyik patriarchája megrázó szót tett közzé „A konvent küszöbén“ cím alatt a „Prot. Egyh. és Isk. Lap“ f. évi 31. és 32. számaiban. Zamatot irányának magyaros hullámzata az olvasó lelkét játszi könnyedséggel, majd gúnyorosan kopár tájakra ragadja. Mint látnok, próféta: tanít, oktat, int a szerint, a mint szemléli alakulni aggodalmi fellegén a képeket, a jövő előárnyait. — Szól erélylyel, mely megdöbben; hévvel, mely lázt és szédületet gyűjt a főre; súlylyal, mely visszaránt; vést kongatva, mely tábori hátráló. A mult romjából domborult jelennek halmáról megálljt kiált a konventnek s hogy tovább alkosson, nem javálja. Isten mentsen a zsinattól, e tételbe tömöríthető a fontos és őszinte felszólalás veleje. Mielőtt még megnyílnék a zsinat „nagy kapuja“, örökké zárva hagyását tanácsolja. Mindenesetre szükséges és jó hallani az „igaz szót“, mely igaz azért, mivel igaz meggyőződésből jött. A másképp látó, következtető és ítélő is kísérletet tesz hallatni más szót, mely szinte igaz meggyőződésből származik.

„Az öt egyházkerület eddigelé szép egyetértésben élt egymás mellett . . . zsinati osztozás után az öt testvér egymással fog veszekedni és mind az öt az egy ellenhez leend kénytelen egymás ellen folyamodni. A zsinat egyetértés helyett meghasonlást fog előidézni.“ — Ez az első szó, egyszersmind jóslatszerű nyitány, minden bizalmat, reményt elragad a zsinattól, azt megszületése előtt kategorice elítéli s így teljes lehangolást idéz elő; de kérhetjük: vajjon miből látszik meg az a „szép egyetértés?“ Hol vannak az igazoló tettek? A százados particularizmus, csak a magunk konyhájának szítása, idegenkedés, egymás alig értése, az együtt érzés ismeretlen volta, az érdekközösség kellő tudatának hiánya, néha ellenfélszerű szembesorakozás, a közös alkotásra fogékonytalanság . . . mind e kórtünetek

bizony inkább a külön érzés mellett tesznek nem szép bizonyosságot. És ez így volt 34 év előtt is, a tisztán-inneni ref. egyházkerület poroszlói közgyűlése (1846.) egyházi társaságunkat búsító zavarba sülyedtnék látta s felkiáltott: „hány részekre szakgatta (azt) az egyházigazgatást terhelő particularizmus!“ (Figyelmező. 1877. 269. l.) — A bizalom égies szelleje azóta kezd lengedezni az öt testvér között, mióta a zsinathoz készülés miatt nemcsak egymás mellett, hanem egymás közt forgolódunk.

A mi az „egymással veszekedés“-t illeti, az ilyenféle megtörtént zsinat nélkül is és megtörténhetik, mihelyt emberi gyengeségek, szenvedélyek, önérdekek és ellenlábás elvek szögellenek elő. Ilyenkor a kis kérdés is nagygyá dúzzasztatik fel. Elégedetlenség, fojtott s néha kitörő keserűség létezik ma is még egyes kerületek kebelében is. A zsinattól a veszekedés keltése miatt félőknek idézhetünk pusztá tractualis gyűléseket. A zempléni esperes elnöklete alatt tartott pataki (1638.) és tokaji (1646.) gyűlések vették inquisitio alá Tolnay Jánost s tették le hivatalából. Az „osztozás, meghasonlás, egymással veszekedés“ ismétlődésétől tartó anti-synodalis embe-reink logikailag következetesen, általában mindenféle gyűlésről tegyenek le s adoptálják az independentismust.

Mily más hangulat hatotta át a tiszamelléki kerületet, mely 1846-ban bátran zörgetett a zsinatért, mondván „hadd legyen zsinat, hadd folyjék abból az ott hozandó törvényekből rend, megelégedés, vigasztalás, jólét egyházainkra, iskoláinkra, protestáns társaságunk minden egyes polgáira.“ (Révész „Figyelmező.“ 1877. év 273. l.)

Az 52 államkához hasonló „52 vármegyés“ állapot magasztalásával igazoltatik az öt kerület zsinatba olvadásától való óvakodás. A kiváltságolt rendek idejéhez illő amaz állapotnak voltak úgy árny-, mint fényoldalai; de az egyenlőség, testvériség és gyors közlekedés korában mindennemű elszigetelődés, lokalizáltság, az egyenletes és összhangzó fejlődést las-

sitja, tartóztatja, sőt megkéslelteti; mint egyház sokban elmaradtunk, a versenyt ki nem álljuk a sokkal kisebb külföldi egyházakkal sem. Az élővé, hódítóvá, virágzóvá tevő feltételek és eszközök „crudum“ állapotban is alig érzékelhetők nálunk, kombinált erő, harmonikus akarát, zsinati unio segítnek itt. A protestáns egyház külsorsa, kerületekbe idomulása visszatükrözteti a magyar haza korábbi politikai alakulásait. — A Szapolyaival megindult szakadási, disunionalis processus a Leopoldi diplomával véget ért, az 1848-iki unio pedig, mely a Királyhágón inneni és túli részt füzte egybe, Magyarország egységét még jobban előtérbe hozta; a mai zsinati mozgalom lenne hivatva az öt kerület összefüggését realizálni, nehogy a bekövetkező állomalakulások viharában: mint oldott kéve széthulljon egyházunk. Nem „meghasonlás“, hanem összehasonlósodás (assimilitio) és rokonulás lesz a zsinat eredménye, erre törekedjünk, ez lebegjen ideálul szemünk előtt. Ha próba nélkül előre beleesünk a 19. század járványos betegségébe, a pessimismusba: a szépnek és jónak magunk ássuk meg sirját. A kerületek geographiai határai is gyengülni, engedni, hullani fognak, mihelyt tapasztaladjuk a közös működés anyagi és szellemi jótékony kihatásait. Lássuk mindenütt a magyar református testvért, nem pedig a kerületek cordonai által elszáncolt határórt. Egymáshoz képest most superintendencia irredenta mindenikünk. Összefüggő termő talaj, continens az egyesülsből keletkezik, melyen az erő és nagyság pálmája díszesen fog emelkedni. Ha az aggastyánok a régihez tapadva aggódnak, ingadoznak; az ifjak szent lelkesedéssel reméljenek, az akadályoktól vissza ne rendüljenek; ezt látva lassanként a Simeon-ok is öröme hangolódnak az új kor felderültén. Annyi hittel mint a mustármag a köztünk álló akadályhegynek azt mondhatjuk: menj el innen és elmenend. Az igazi zsinat eredménye, a fő magyar reformátor Szegedi Kiss István tanítása szerint „tranquilitas et concordia verae Ecclesiae“, s hogy ez legyen, kövessük az ő szabályát, mit a zsinatra ad: „ne quid statuatur, cuius vel necessarius vel maximus non sit usus.“ (Szegedini: Loci communes. 326. l.)

Ah! de imé! előre feltételeztetik, hogy „az öt testvér egy ellenhez lesz kénytelen egymás ellen folyamodni,“ szóval telebbez politikai hatósághoz, a királyhoz. Ily eset zsinat nélkül is megtörténhetik, mint történt épen Sinai Miklóssal s miután a tetőzet, a felső forum, a zsinat hiányzik, kiesett szervezeteinkből: valószínűbb a zsinat nélkül több ízben bekövetkezése. A majoritás és minoritás álláspont-

jából folynak az ily esetek, de a két fél tusája kerületi gyűléseken, konventeken is felszínre jöhet a mélyebb kérdésekben; a zsinat ellen érvül tehát nem hozható fel, különben mindenféle igazgató közgyűlést mellőznünk kellene. Küzdelem az élet, melynek örvényében a tán magokat elnyomottaknak tekintett felek, a kisebbség, ha csakugyan igaza van s nagy eszmét képvisel, miután a szabadság légkörében előbb-utóbb a jobb fog győzni, diadallal emelkedik többséggé. Mi tartóztat, mi áll ellen, hogy bele ne tegyük presbyteri zsinati alkotmányunkba a biztosítékot, miszerint szükség esetén vagy ha két kerület kívánja, keresztyén népünkhöz felebbezzünk, azaz a zsinat feloszlásával új választás rendeltessék el. Sokszor a királyok is felebbeznek, lefelé folyamodnak, s új parlamentet hírnak össze.

„A zsinat nem a keresztyén egyház édes gyermeke.“ Erős tétel, és első tekintetre döböntő hatású.

A cselekedetek könyvében megtaláljuk a zsinat első nyomát, tehát apostoli eredetét. — Ugyanis az apostolok, a presbyterek és az egész gyülekezet*) hittani és szertartási vitás kérdésben Jeruzsálemben gyűlést tartottak s írásban kiadott végzésüket örömmel fogadták. (Csel. 15, 6. 22. 23. 31.) Szükség szerint tartattak a zsinatok a vértanúk korszakában az „ecclesia pressa“ által, tehát oly időkben, mikor az üldöző pogány császárok „a keleti despotismus,“ byzantinizmus nem befolyásolták, nem irányozták, nem kormányozták a keresztyén egyházat, szóval a niceai zsinat előtt. A niceai zsinat összehívását is maguk a keresztyén püspökök Hosius stb. véleményezték. Nem a zsinatok létrejövételében feküdt a baj, hanem azoknak alkotásában, oligarchikus és hierarchicus szervezetében. — Még az ily hibás szerkezetű zsinatok közt is találunk nem egyre, melyeken az egyház önállóságának és szabad tevékenységének tudata tündöklök, sőt érvényesül. A párisi egyetem szabad szellemü tudora Gerson János „de auferibilitate papae ab ecclesia“ híres röpiratában lefektetett nagy elveket, melyektől a 19-ik századi romanizmus szörnyűködve rendül vissza, a 15-ik század két első zsinatán gyakorlatilag kivitte, pápákat mozdított el székeikből.

A zsinatok történetében új és üdvös fordulatot a reformáció varázsolt elő, t. i. a zsinatokat visszahelyezte a bibliai alapra, a protestáns kálvinizmus

*) Szegedi Kiss István reformátor elismeri mindenkinek szólás-jogát az egyetemes zsinaton „Concilium non est alligatum certorum hominum et ab ecclesia rite et legitime alectorum auctoritati, sed cuius, etiam infirmo, patet dicendi locus.“ (Loci Communes, p. 325.)

elvéből folyólag a despotizmus, byzantinizmus helyébe a presbiterséget léptetve hatályba, ennek folytán a keresztyén democratia mindig több-több tért nyert.

Szerintem kegyeletlen (hogy ne mondjam kegyetlen) anachronizmus egy a népből szabadon választott, lelkészekből és világiakból álló református zsinatot ugyanazon színvonalra süllyeszteni a középkori romanizmus, s az újkori ultramontanizmus concilium oecumenicumával. A zsinat, mióta annak a kálvini puritanizmus új jelentőséget, új szervezetet, új alakot adott, többé nem is kedvence az ultramontanizmusnak, 5-ik kerék csak a pápaság szekerében. A reformátio hullámai 25 évig ostromolták a romanizmust, V. Károly császár szinte, míg nagy kénytetve egybehivatott a trienti zsinat, ez is kétszer felfüggesztetett. Lainer jézsuita, a trienti zsinat egyik fő irányzója, 1563. jun. 16. tartott zsinati beszédében, határozottan ellenzi a zsinatok tartását. A pápaság 300 évig nem is hitt össze zsinatot, mert a jól, azaz evangyéliomi alapokon szervezett zsinat a despotizmusnak megölője.

A protestantizmus ellenben bátran és merészen felelevenítette a szabad tüdejű zsinatokat, történelmi súlyú és értékű alkotásokat végzett általok. A zsinat a reformátio édes gyermekévé lett. Régi divat, hogy a zsinat-ostromlók a dortrehti református zsinatra hivatkoznak a hittanilag elitált arminianusok felett sajnálkozván. Erre válaszom: *a)* protestáns elv szerint a zsinat nem csalatkozhatlan, egy későbbi zsinat helyrehozhatja az előbbinek tévedését; *b)* nem dobom el az országgyűléseket, mert azokon „Lutherani comburantur“ törvény is hozatott, idő multával az országgyűlés maga kitörlé a sötét pontokat; *c)* az arminianusok azon elv mellett is küzdöttek, hogy az egyháznak az állam alatt kell állania; míg az orthodox Gomár védelmezte azon nézetet, hogy a népuralmilag berendezett egyház az államhatalomtól elválasztassék, Arminius követte Zwingli nézetét, Gomár pedig a Kálvinét. A megrótt s mumus gyanánt idézni szokott dortrehti zsinatnak is van tehát oly bazisszerű pontja, mely az egyház szabadságának fejlődésére kilátást nyit; *d)* Itt is mint igen sokszor a szennyező politikának oroszlánrész jutott, s a felelőség rája is háromol. — Hát mi XIX. századbeli kálvinisták mentek vagyunk e tekintetben? Az ingatag politika nem játszik-e be sokszor lelkész, tanácsbíró és egyebek választásába?

Nemcsak Dortrechtjei vannak ám a nagy protestantizmusnak, vessünk másfelé pillantást. A skót reformátor Knox állítja fel az elvet „az egyház Isten

után a keresztyén népből tartozik meritni erejét, különben elvesz,“ az első skót zsinaton Edinburgban (1560.) kezdi alkalmazni, visszavonhatlanul kimondatván: „minden gyülekezetnek s abban a *népnek joga*: választani a maga lelkészét,“ és azon másik igazságot „az egyháznak feje földi király nem lehet.“ A zsinatok által érlelt autonomia páratlan szép kifejezést Melville Andrásban, Knox utódjában nyert, midőn az őt üldöző király előtt bátran kimondá: „Két király és két ország van Skótiában; Jakab király az állam feje és Jézus Krisztus az egyház királya, kinek VI. Jakab is alattvalója és a ki országának ő nem királya, sem nem ura, hanem csak tagja.“ A szabad egyházak alapelve ez. A hatalmas westminsteri zsinat (1643.) Londonban elítéli és elveti az erastianizmust (= politikai hatóság joga az egyházat igazgatni) s a tiszta presbyterelviséget emeli diadalra, mely szerint az egyház kormánya egészen más, mint a polgári hatóságé, nem attól ered, sem annak alávetve nincs. Az angol fajnál az egyház autonomiáját és szabadságát a presbiteres, zsinatos protestánsok kebelében találjuk, ott a zsinatok voltak az egyház szabadságának szülői, védvái.

Balogh Ferencz.

Fontos intés.

(Vége.)

Az első figyelmeztetés az, miszerint a mai közvélemény azon szilárd meggyőződésben van, hogy a katholicizmus nemcsak általában, hanem különösen akkor, midőn a legbuzgóbb tevékenységet fejt ki a társadalmi és állami élet terén; midőn elveit nemcsak a szószéken; de főleg az iskolákban, a különféle egyesületek össz-jöveteli helyein, a tanácsstermekben és a parlamentekben az emberiség boldogítására a lehető le bővebb mértékben érvényesíteni törek-zik: rendesen az országok és népek legnagyobb kárát és sülyedését mozditja elő. Kiemeli e figyelmeztetés, miszerint a katholicizmusnak leplezett célja minden időben és minden viszonyok közt mindig egy és ugyanaz; tudniillik, a népeket szellemi sötétségben, ethikai kiskorúságban és így a clerusától való feltétlen függésben tartani. Évszázadok történelme kétségbevonhatlanul bizonyítja, hogy azon országok, melyekben a kath. clerus virágzási korát élte, a tudatlanságból, babonáságból, restségből és szegénységből ki nem szabadultak, mert lelkiatyáik tanait és intéseit vakon követték. E tanok és követelések mindig abban kulmiálnak, hogy a hívőnek földi javai, gyakran keservesen megkeresett filléreit a templomok, a zárdák, a pápa szükségleteinek feneketlen zsákjába kell letenni Istennek kedves áldozatul; hogy a földi életet teljesen és minden tekintetben fel kell áldozni egy jobb, túlvilági létért.

Viszont a mai közvélemény dicséneket zeng a józan protestáns elveknek. Készséggel — lehet mondani — hálával ismeri el, miszerint ott, hol ezen elvek alapján rendeztetett

be az országok és népek élete, ott az emberek a szellemi szolgaság bilincseit széttörték; miveltebbek, munkásabbak, erkölcsösebbek lettek, földi javakban gyarapodtak és a közjólétet előmozdították. *Constatálja a közvélemény, hogy csak azon országok és népek boldogulhatnak, melyek társadalmi és állami életükben is épen úgy, mint magán köreikben a józan és tiszta protestáns elveket hovatovább, annál tökéletesebben érvényesíteni törekednek.*

Valóban már emez intés is elegendő volna arra, hogy mi protestánsok, háttérbe szorítván minden egyéni és helyi érdeket, elvalahára csoportosuljunk egy nagy, ellenfeleinket is irántunk való tiszteletre kényszerítő egészszé. Hogy ez sikerüljön, nekünk, kik népünk tanítói vagyunk, nemcsak azt kell híveink szíveibe csepegtetni, hogy Kálvin vagy Luther szabadított meg minket a róm. kath. opus operatum jármából, hanem azon polgári nemes és fenhéjázás nélküli büszke öntudatot is, hogy a valódi protestáns a reformáció óta a társadalmi és állami élet terén a legjózanabb és leghasznosabb embernek bizonyult be. Ennek fonálán a közvélemény intése különösen fontos reánk, protestáns papokra nézve. *Azt követeli tőlünk, hogy szemünk előtt tartsuk a kath. clérusnak mindenütt észlelhető tevékenységét, melyet a polgári életben, többek között az alkotmányos államokban az esetenkénti választásoknál kifejt, és azt kövessük már azért is, hogy elveink elvalahára diadalmaskodjanak.*

Szerény nézetem szerint ezen intés különösen reánk, magyarországi prot. papokra nézve felette fontos, mert a róm. kath. clérus minket még mindig csak az állam mostoha gyermekeinek tart s azon büszke nézetben van, hogy egyedül ő van hivatva, az ország ügyeibe irányadólag befolyjni. Még akkor is, midőn egyházunk belügyeit gyűléseink határozatai által külbeavatkozások ellen megvédeni törekszünk és országos törvények által biztosított jogainknak épségben tartását kérjük, úgy szerepel a róm. kath. clérus a kormány közelében, mint a hazai törvények és intézmények őrangyala. Átalában pedig oda hat, hogy az ország — különösen kiválóbb — hivatalaiba, a törvényhozó testületbe szíve szerinti emberek jöjjenek. Minden kath. pap pedig oda tudja vinni a dolgot, hogy tagja legyen a helyi községi vagy városi képviselő testületnek, hogy részt vehessen a megyei gyűléseken, hogy vezérszerepre tegyen szert az országgyűlési követválasztásoknál.

És mi? — Egyházi lapjaink majdnem folyvást azon kérdésnek helyes megoldása körül fáradoztak: milyen legyen a prot. pap és mit tegyen, hogy egyházának virágzását megteremje, hogy híveinek bizalma benne összpontosuljon, hogy minden tekintetben irányadó szerepet vigyen, szóval hogy állásának a lehető legtökéletesebben megfeleljen? A bőszámmal megjelent, igen tanulságos feleletek nagyobb részt oda nyilatkoztak, hogy leghelyesebben cselekszünk, ha szigorúan papi teendőink végzéséhez tartjuk magunkat és minden világi allotriáktól visszavonjuk magunkat, mert hiszen „a mi országunk nem e világból való.“ Azután mi szegények vagyunk, a róm. kath. papok pedig gazdagok.

Lehet nagyon tévedek, de szerény meggyőződésesem az, hogy ne vonjuk vissza magunkat polgári kötelességeink teljesítésétől. A hű lelkipásztor minden korban e téren is vezére volt nyájának. Még ha vissza is sietek a keresztyénség első századaiba vagy sőt az apostolok korába, azt olvasom

ki az egyháztörténelemből, hogy az akkori presbyterek, püspökök, hogy maguk Jézus tanítványai nagyon is szívükön hordták követőiknek polgári életkörülményeit.

Ma pedig alkotmányos viszonyaink egész nyomatékával arra intenek minket, hogy a népnek, kivált falu helyen, a polgári ügyekben sem lehet őszintébb és igazibb vezére, tanácsadója papjánál, mert a dolog természetéből folyik, hogy az, ki a nép lelki javáról híven gondoskodik, arra is fog törekedni, hogy hívei jó, békeszerető, észszerű, az ország javát előmozdító polgárai is legyenek a hazának. Igaz, szegények vagyunk és ha a polgári ügyekben is részt veszünk, ha követválasztások, helyi és megyei teendők körül fáradozunk, ez mindig némi költséggel is össze van kötve; de — és erre fektetem a fősúlyt — az országgyűlési követválasztások nem mindennapi dolgok, a megyei ügyekben csak a jobb helyzetűek törekedjenek részt venni, a helyi községi ügyekben való részvétel pedig legtöbbször költség nélkül jár. Visszariaszthatna egy némelyiket közülünk még az is, hogy az e téren működést a világ nagyon szereti a „kortes“ névvel megtisztelni és különösen a félmivelt pór, a kaputos proletáriusság igen hajlandó a papságot e miatti tevékenységeért gyanúsítani és ócsárolni: de a ki a közélet folyását ismeri s lelkében vád nem támadt, az irigykedők lármájával nem fog gondolni; azután meg sokkal önzetlenebb szolgálatot tesz a hazának e téren is a hű, hazafias érzelmű pap, mint akármelyik éhező és szomjuhozó proletarius. Ezenkívül még más jó következménye is van annak, ha a pap nemcsak a szószékről tautja híveit, hanem velök együtt a polgári téren is küzd jólétök és hazafias jó hírnevük érdekében: ugyanis buzgóbban hallgatják vallási tanításait.

Ezek nézetem szerint a kisebb körű előnyök, melyeket kivíthatunk, ha polgári kötelességeinket a fenti értelemben felfogjuk és teljesítjük. *Magasztos célja ily eljárásunknak pedig az, hogy a társadalmi és állami életben mi protestáns papok minden áron iparkodjunk tért hódítani, különösen azért, hogy a haza meggyőződjék, miszerint mi javát legjobban, legönzetlenebbül előmozdítjuk. Erre int minket a közvélemény. A protestáns jó hírneve érdekében kövessük az intést, mert felette fontos.*

Bierbrunner Gusztáv.

A domesztikáról.

Válaszul S.—s.-nek.

I.

Mióta egy és más közérdekűbb dologban szerencsés voltam csekély tehetségem szerint közreműködni, — öszszetevve az eképen szerzett tapasztalatokat azokkal, melyeket egy vagy más esemény lefolyásáról olvastam s hallottam: azt tapasztaltam, hogy egyetértés és bizalom nélkül nem lehet célzt érni semmiben. — Az egyetértést és bizalmat pedig mindenütt félreértés — kiváltképen pedig heveskedés — majd személyeskedés által lehet felzavartatni.

Egyik ember érdeke nem az, a mi a másiké; egyik világosabban lát, mint a másik; egyik önzetlen nyíltsággal elmondja a mi a szíven fekszik, a másiknak mindig van valami tartalékgondolata; egyik akar valamit, a másik nem akar semmit; egyik a feliegekben jár, mindent eszményit,

a másik csak a földön él, mindent anyagi oldaláról ítél; egyik reményl, hisz egy szebb jövőben, a másik lemond róla s kétkedve fogad minden újat, minden törekvést egy jobb élet után. Nem vagyunk egyformák sem érzelmesem gondolkozásmódra nézve s így az összeütközés a legtöbb esetben elkerülhetetlen.

Azonban a társadalmak érdekében működő egyének ezen különfélesége nem hiba, nem bűn; mert a különféleség természeti dolog. De az már hiba, ha a közreműködő egyének különfélesége miatt maga a közügy szenved; az pedig épen bűn, ha azok heveskedése, egyenetlenkedése miatt a jó megbukik.

E gondolatok jöttek s önkénytelenül jöttek tollam alá, midőn arra vettem fel azt, hogy a „Falusi levelek“ írójának S—s-nek IX—XII. számú, domesztika tárgyú s velem is foglalkozó leveleire választ írjak.

Eros azonban meggyőződése, hogy a mi összeszólalkozásunk nem lesz vétekké s bünné, mert hiszem, hogy ha előbbre nem sokkal viszi is, de meg nem buktatja a domesztika eszméjét.

E meggyőződésemet (pedig eleinte — mikor még csak a X—XI-ik levél járta, mást gondoltam) alapítom a XII-ik levél befejező végpontjára, mely szerint S—s czélja az volt, hogy *vita* tárgyává tegye a kérdést, mert rossz tervből is lehet *vita**) által jól állítani elő, hallgatással azonban semmit.

Ezt cselekedtem én is. *Vita* tárgyává óhajtam tenni a domesztika kérdését azzal, hogy S—s falusi leveleire elmondám nézetemet s alkalmat nyújtottam neki eszméjének értetőbbé tételére.

És most engedje meg nekem S—s, hogy még egyszer szóljak, egyfelől a domesztika, másfelől — mert magamról szólni nem akarok — azon egyház érdekében, melyben szolgálatot vettem az Urtól, mely nem enyém, mint azt S—s állítja a *magáéról*, hanem a Krisztusé s a Krisztusban a magyarországi protestáns egyetemé.

Akárki adjon a domesztikára nézve tervet, legyen az egyes egyén, vagy erre megbízott küldöttség, tekintetbe kell venniök egyházunk jelenlegi szervezetét. A domesztika adózással jár. Ez lehet önkényes, lehet kivetés szerinti: kényszerített. — Hogy kivetéssel nehezen fog sikerülni, erre vonatkozólag nézetemet már elmondám. El kell mondanom most azt, hogy nem azért nem fog sikerülni, mert adóemelés jár, nem is azért, mert ezen adóemelésnek a népesebb egyházakban kellend megtörténni, hanem azért, mert bármely oly terv, melynek alapja a lélekszám szerinti *adó-kivetés* lenne, *jelenlegi egyházszervezetünkbe be nem illeszthető*.

Ez időszerint ugyanis, az egyházi és iskolai szükséglet mennyiségének, kivetése s behajtása módjának meghatározása, elrendelése a helyi egyháztanácsokat illeti. Sem az egyházmegye, sem az egyházkerület nem gyakorolt, nem is gyakorolhatott ily jogot, mert ez egyenesen az egyes egyházközségek önkormányzati jogának megcsontítása lett volna. Ezen alapon áll azon új szervezet is, melyet a konvent zsinati tárgyalásra elfogadott, melynek 18-ik §-a 3-ik pontja s 26-ik §-ának 5-ik pontja értelmében adók feletti határozás, kivetés, behajtás az egyháztanácsnak joga s köteles-

*) Sajnálom, hogy S—s az én közleményemet ily szempontból nem vette, Akkor többet fog lalkozhatott volna a *dologgal*, mint a *személyvel*.

sége; ha pedig felemelésről van szó, az csak az egyházközségi közgyűlés hozzájárulásával vehető ki. Általában véve az adókról a felsőbb hatóságok nem is intézkedtek soha; s reájuk csak annyiban tartozott az, amennyiben hozzájuk jóváhagyás végett felebbeztetett.

Ha az idézett §§-ok úgy volnának alkotva, hogy ki volna mondva bennök az, hogy mind a bel-, mind a külszükségletnek, mind az adók minőségének s mennyiségének — az önálló kántorok, gondnokok, cselédek fizetésének s mindennemű egyéb szükségleteknek leszámitásával — meghatározása a felsőbb hatóságok valamelyikének jogkörébe tartozand vagy évről évre a domesztika alapszabályaiban kitett elvek szerint fog megszatatni; *) és ha remélhető volna, hogy a közel jövőben lesz oly zsinat, mely ezen s ilyszerű intézkedést törvényerőre emel: akkor igen is, lehető lesz várni valamit a kivetéstől, de a kívánt eredmény még akkor sem bizonyos.

S—s tervezete, mely szerint az egyenlő teherviselés elve alapján minden ref. lélek után egy-egy forint vettetnék ki, már a miatt, mert ezen 1 frt minimumot nem az egyes egyházak s ezek törvényes s erre jogosult hatóságai, hanem egy felsőbb hatóság, vagy alapszabály határozná meg: jelenlegi szervezetünkkel össze nem fér, az egyes egyh. községek önkormányzati jogát támadja meg.

Ez idő szerint az önkormányzati joggal bíró egyházközségek intézkedési jogkörébe tartozik határozni a felett mi legyen s mennyi legyen a behivatalnokaik fizetése. — Egyik helyen tehát több, másik helyen kevesebb, a szerint a mint az egyháztagok *több vagy kevesebb terhet vállalnak* *el* A felsőbb hatóságok kimondhatják, sőt ki is mondták, hogy óhajtandó valami minimum meghatározása, melyen alól egy lelkészi vagy tanítói fizetés nem állhat. Meg is köröztették ebbeli szándékukat épen ebben a mi tiszántuli egyh. kerületünkben is. Eredménye az lett, hogy egyik helyen — a stólaikon kívül — 600, másik helyen 800, ismét más helyen 1000 frtot hoztak javaslatba a lelkészi, 300—400 frtot a tanítói fizetésekre. Mire az egyh. kerület nem hozhatott más határozatot, mint azt, a mit hozott, hogy t. i. a minimum mennyiségére nézve ajánlatba hozott összegek, kétségtelenül igazolván, hogy egy és ugyanazon mennyiségben határozni meg a lelkészi fizetés minimumát, az annyira különböző helyzeti körülmények s anyagi viszonyok között levő egyházmegyékre s egyházakra nézve nem volna *kivihető, czélszerű és igazságos*: az egyh. ker. közgyűlés az egyházmegyék belkörü intézkedésének hagyja fel, hogy a lelkészi fizetés emelésére minden lehetőet elkövessenek, stb. (E. ker. közgy. 1877. 248. sz.)

Ime bár az egyenesen jogkörébe tartozott volna az egyházkerületnek, hogy a minimum felett határozzon, még sem tevé, nem teheté, mert egy kalap alá nem hozható a különböző viszonyok között élő egyházmegyéket és sem *kivihetőnek*, sem *czélszerűnek*, sem *igazságosnak* nem tartotta volna azt.

*) Nincs kétségem benne, hogy sokan óhajtanák és sok egyházra nézve óhajtandó is volna, ha a kivetendő adók mennyisége egy felsőbb hatóság által határozatnék meg. Nagyon sok kellemetlen surlódás lenne elkerülve ez által az egyes egyházak s behivatalnokaik közt. De a „rölkünk nélkülünk“ szabványt az egyháztagok közül sokan ismerik s nagyon sok helyen nem az egyház, hanem saját érdekükben használják fel.

De vajjon, ha a minimumra nézve nem határozott, határozhatna-e a maximumra nézve? Hiszen ez is a helyzettől függ! S ha az egyes egyházmegyék intézkednének, ha meghatároznák is a minimumot, vajjon azt tenné-e ez, hogy sorozzák osztályba a lelkészi hivatalokat is a községek népessége szerint s a hol több a jelenlegi fizetés a megállapítottnál: azt a *fálesleget* vegyék el s adják másnak. No ehhez már nem volna s nincs is joga az egyházmegyéknek, de még a zsinatnak sem.

A felsőbb hatóság joga a fizetésekre nézve abban áll, hogy megerősítik s ellenőrzik a fizetéseket. Emelni hagyják, sőt óhajtják, de csonkítani nem csonkítják, s a hol csonkítani akarnak is az egyes egyházak, ott kötelességük minden erővel a jogtalanságnak ellen állani.

A hivatali fizetés általában, mihelyest az a hívó egyház által *megszavaztatott*, az egyházmegye s kerület által *megerősített*, a meghívott egyén által *elfogadtatott*: oly két oldalú szerződéssé vált, melyet egyik félnek, a másik beleegyezése nélkül megváltoztatni nem lehet s nem is szabad. Sőt ha a már egyszer megszabott fizetést, az egyház például a *meghívandó ígérettétele* vagy beleegyezésével úgy akarná változtatni, hogy az kevesebb legyen, lejjebb szálljon értékében: míg egyfelől a felsőbbség által meg nem erősítettetik, addig a hivatalnok a *Simonia* vádjá alá jön s mint ilyenmel bíznak el törvényeink.

Zsigmond Sándor.

TÁRCZA.

A „Londoni Vallásos Traktátusokat Terjesztő Társulat” és mi magyarok.

A czimzett társulat történetének s magyarországi működésének megírásával foglalkozván, nem találok épen érdektelennek közölni e Hetilap olvasóival azon jelentést, melyet a társulat ez évi májusi gyűlésére a magyarországi ügynök, tiszteletes König Rudolf ur nyújtott be Budapestről, a társulatnak mult 1879-ik évben hazánkban való működése felől. Érdekes tudnunk, hogy népünk benső vallásos mozgalmairól, népies, vallásos irodalmunkról milyen értesülést szerez az *érdeklődő* Anglia s a világra ható tevékenységű társulat terjedelmes kötetre menő egyetemes évi jelentése által mondhatni az egész világ. Midőn a ránk vonatkozó jelentést ismertetni fogjuk, nem nyomhatunk el néhány reflektáló megjegyzést, mely annak olvasására működésére áttérnénk, az angol „The Nonconformist and Independent” május 14-iki száma után rövid vázlatban megismertetjük a társulat ez évi egyetemes működéséről szóló jelentést is. Meglátjuk ebből, hogy hova fejlődött az 1799. május 14-én alakult „London Religious Tract Society,” mely első évében 4670 forint bevétellel kezdve meg működését, ma már, mint mindjárt látni fogjuk, milliókra menő évi bevétel fölött rendelkezik s 130 különböző nyelven az egész világon hirdeti traktátusai által az Urnak csodálatos dolgait. Az említett lap ide vonatkozó szakasza így hangzik:

„Összegezve a különböző jelentések, kitünt, hogy a mult év folyamán 538 új kiadványa jelent meg a társulatnak, melyből 125 a tulajdonképeni traktátus. A központi raktárból áruba bocsátott különböző nemű iratok száma

65.616,690-re ment föl s ezek között 27.215,190 volt a traktátus. A más országokbeli raktárból 12.000,000-ra ment az áruba bocsátott traktátusok és kisebb-nagyobb könyvek száma, úgy hogy a társulat ez évben otthon és külföldön összesen 77.616,690, megalakulása óta pedig 1,930.958,440 különböző nemű vallásos iratot, traktátust és könyvet terjesztett el. Az összes évi bevétel, mely az iratok áruba bocsátásából, adományozásból, hagyományozásból s más egyéb forrásokból folyt be, ez évben 1.725,950 frtra, az összes kiadás pedig 1.699,140 frtra ment, visszamaradván a társulat javára 26,810 frt.” — Mily óriási arányban halad az évi bevételek összege, ha mint mondtuk, az első évben 4670, ötven évvel később 508,100, tavaly 1.491,250 frtra s ez évben a legutóbb említett roppant összegnél is 234,700 frttal nagyobb összegre megy az évi bevétel! Ha csak egy társulatnak ennyire megy évi jövedelme, csodálkozhatunk-e akkor, ha egy, a mult év elején közölt kimutatás szerint a londoni 1009 különféle bel- és külföldi társulatok, egyletek és intézetek egy évi teljes jövedelme 42.627,390 ezüst forintnyi óriási össze-re rug. Istenem, hol állunk mi e város mögött!

De visszatérve az érintett évi jelentésre, a fentebbi számadatok után a társulat ez évi külföldi működéséről adott rövid áttekintést a titkár. „*Franciaországban* az evangelisatiói működés fokozott tevékenysége folytán mind nagyobbá vált a traktátusok iránti kereslet, melynek a társulat minden esetben eleget tenni igyekezett. *Belgiumban* segélyt adtunk francia és flamand nyelvű traktátusok nyomtatására és terjesztésére s az iskolatanítók számára különös traktátust adattunk ki és terjesztettünk el. *Svájcban* társulatunk működése az „Evangelikus szövetség” bási gyűlésén szóba jött s ugyanott segélyeztük a „Vasárnapszentelő Társulatot.” *Spanyolországban* egy, a műveltebb néposztály számára való új vallásos lapot adattunk ki s irataink nagyobb mérvű kelendőségnek örvendenek mostan, mint bármikor is előbb. *Olaszországban* fontos theologiai művek kiadásához nyújtottunk segélyeket, szaporítottuk a traktátusokat s előmozdítottuk a katonák közötti vallásos-erkölcsi javulásra czélzó működést. *A budapesti raktárból magyar, tót, horvát, román és szerb nyelven irt traktátusokat és kisebb nagyobb könyveket terjesztettünk el.* Adtunk ki *Bulgáriában* is egy vallásos irányu munkát és többféle traktátust. Az *indiai* és *ceyloni* traktátus-terjesztő társulatoknak és missiói nyomdákknak összesen több mint 25,000 frtra menő segélyösszeget adtunk és segélyeztük az *afghanisztáni* katonákat is. *Chinában* az evangéliomi igazság sajtó általi terjesztésének művét nagyban elősegíti az ujonnan alakult „Chinai Traktátus-terjesztő Társulat”, mely most ünnepezték első éves alakulási ünnepélyét s nagy hasznát vette a társulatunk által neki nyújtott segélyezésnek. *Japánban* új raktár szerveztett és sikeres kezelhetésére a kellő intézkedések megtétek. *Syriában* arab nyelvű új vallásos lapot indítottunk meg és *Smyrnában* nagy adományokkal segélyeztük a „Teng-részek Beszállóját.” Segélyben részesítettük az *Egyiptomban* működő „Amerikai Missiói Társulatot” is, hogy arab nyelven egy bibliai konkordanciát adhasson a benszülött lelkipásztorok és tanítók kezébe. A „*Déláfrikai* Traktátus-terjesztő Társulat” és más közegek útján traktátusokat és könyveket küldtünk az ottani gyarmatosoknak és az ott tartózkodó brit csapatoknak; papiranyagban nagy mérvű adományozást tettünk

oly czélből, hogy *Középfrikában* keresztyéni irodalom kezdessék meg a „Londoni Missiói Társulatot,” valamint a „Barátok missióját” *Madagaskarban* színtén papírral segélyeztük. *Jamaika* szokás szerint most is nagy segélyezésben részesült s gondoskodtunk róla, hogy *Ausztráliában* a sydney-i és melbourne-i világkiállítások alkalmával a traktátusok terjesztése kiváló mérvben eszközöltessék. Gondoskodtunk az emigránsokról s Ausztrália és *Uj-Zéland* legkülönbözőbb gyarmataiban növeltük a könyvtárakat s e mellett *Fidzsi* gyarmatosairól, a *Sandwich* szigetek chinai lakóiról s több más gyarmatok benszületteiről sem feledkeztünk meg.“

Ime egy, a szó szoros értelmében egész világra kiható működés rövid vázlatban! Nem óriási gondolat volt-e az, egy ilyen társulatot létesíteni s nem óriási erkölcsi erőről tesz-e az tanubizonyságot, egy ilyen társulatot folyón növekvő erővel fentartani s működését egy egész világra nézve áldásossá tenni?! De lássuk most már a magyarországi működésről szóló már érintett jelentést!

(Folyt. köv.)

Csiky Lajos.

BELFÖLD.

A dunántúli ref. egyházkerület püspöke Pap Gábor ur a következő kérdőpontokat intézte a testvér egyházkerületek superintendensi hivatalaihoz:

1. Vannak-e az egyházkerületben, és ha igen, hol és minő számmal vannak oly diasporák, a melyekben messze terjedő területen szétszórva, de összevéve még is jelentékeny számmal vannak közvetlen lelki gondozásban nem részesülhető hitsorsosaink? biztoítvák-e ezek, és ha igen, minő intézkedések által biztosítvák más felekezetbe olvadás ellen? más felekezetbe olvadások esetén nincsenek-e fenyegetve nemzetiségi tekintetben is? szemelhető-e ki az ily diasporákban oly központul tekinthető község, melyben nagyobb számmal lakozván együtt hitfeleink, kismérvű segélyezésök mellett is oly rendes lelkeszi állomás lenne szervezhető, mely körül aztán a szórványban lakó többi hívek is csoportosíthatók lennének . . . vagy ha ily központ nem létezik s különben is hitsorsosaink nagy mérvű szétszórtsága miatt a szórvány bármelyik pontján is állandó lelkeszi állomásnak szervezése által a felekezeti s nemzetiségi érdekek megóvhatása czéljából kitzűzött nagy czélt elérni nem lehetne, nem lenne-e czélszerű az ily szórványban lakó híveknek felekezetünk s egyuttal a magyar nemzetiség számára megvédhetéseért vándor-lelkészeket alkalmazni?

2. Mennyi község s egymástól hány órai távolságra van mindegyik diasporában? mekkora körülbelül mindenik szórványnak területi nagysága s mennyire megy mindegyik községben (külön-külön kimutatva) a felekezetünkhöz tartozó lakosoknak lélekszáma?

3. Minő intézkedéseket tett eddig a főt. egyházkerület a diasporáiban lakó hitkonainknak lelki gondozása, felekezetünk kebelében megtarthatása, és ott, hol tán szlávok, oláhok, vagy németek közé ékelvük be, a magyar nemzetiségnek is védelmezése végett?

4. Tett-e már és ha igen minő intézkedéseket tett a főt. egyházkerület, részint az egyetemes misszióknak, részint a domesztikának szervezhetőse végett? vannak e ide vonatkozó

akár kinevezett bizottságok, akár maga a közgyűlés által készített előmunkálatai és ha igen, mit tartalmaznak e munkálatok? minő forrásokat vél a domesztika és egyetemes misszió alakíthatása czéljából megnyithatóknak?

5. Az egyetemes tanári, tanítói s lelkeszi nyugdíj-, özvegy- és árva intézeteknek föllállíthatása czéljából tettek-e és ha igen, minő intézkedések?

RÖVID KÖZLEMÉNYEK.

Püspöki látogatás. A tiszántúli ref. egyházkerület püspöke *Révész Bálint* ur a legközelebbi héten látogatáson volt H.-Nánáson; a mely alkalommal előszóval fejezte ki a tiszántúli ref. egyházkerület elismerését és háláját Soós Gábor országgyűlési képviselő ur irántában, azon nemes tettéért, hogy a Debreczenben létesítendő magyar prot. egyetem javára egy tanszék felállítását hagyományá által biztosította. Derék püspökünk több tehetősebb hitkonunkat fölkeresett H.-Nánáson, a magyar prot. egyetem ügyében, kik áldozatkészségüket nemesen felajánlották.

„A magyar állam” **katholikus napilap az egyetem kérdéséhez** című czikkében legközelebb következőleg okoskodik: A budapesti egyetem nyerje vissza kath. jellegét, mibez isten és ember előtt joga van; Debreczenben országunk prot. részeinek központján, állíttassék fel egy protestáns jellegű egyetem. A kolozsvári sem nem élő sem nem haló egyetem alakíttassék át egy vegyes ugynevezett paritásos egyetemmé, miként azt Erdély viszonyai kívánják. Az új egyetem, melynek felállítására czéloztatik, minthogy az ország tulnyomó többsége katholikus, állíttassék fel kath. jelleggel Szegeden, Pécsen, vagy más alkalmasabb helyen. A megapasztandó kath. jogakadémiák jövedelmei fordíttassanak a katholikus, a protestáns jogi akadémiáké pedig prot. egyetemek dotációjára, de mindez történnék az illető hitfelekezet által. — Továbbá:

„Egy protestáns egyetemnek Debreczenben való felállítását követeli: a) a méltányosság, az igazság és az államérdek; b) azon körülmény, hogy a prot. tudósok, saját egyetemök lévén, ne kényteleníttessenek idegen jószágon foglalni; c) azon óhajvás, hogy saját kincsük erélyes megőrzése közben hajlandóbbakká legyenek, a szomszéd anyagi birtokát is védeni.” — Figyelemre méltó sajtóságos okoskodások.

A magyar ref. egyház egyetemes konventére, mely szept. hó 13-án Budapesten fogja tanácskozásait megkezdeni, Id. br. Vay Miklós elnök ur a meghívókat már szétküldötte.

Husz évre összejövétel. Mindazokat, kik a hittanszaki pályát 1860-ik év július havával, a debreczeni főiskolában bevégezték, baráti szerződésünk értelmében tisztelettel fölkérem, hogy f. évi okt. 3-án d. e. 9 órakor Debreczenben a nagy templomban tartandó isteni tiszteleten megjelenni sziveskedjenek.

Debreczen, 1880. aug. 19.

Tóth Sámuel,

mint egyike az 1860-ik évben pályavégzett hittanhallgatóknak.

Beküldött könyvek. 1. „*Részletes és általános tanítástan.* Tanítók és tanítóképezdészek számára. Irta *Dr. Emericzky Géza* t.-kép. igazgató. Ára 1 frt 30 kr. Kapható Budapesten: Dobrowsky és Franke bizományában. Iglón Schmidt József bizományában.

2. „*Népszerű ember-élettan*” tanodák s a művelt közönség használatára. Irta *Dr. Török József* a debreczeni ref. főiskolában akadémiai tanár stb. stb. s a magyar akadémia rendes tagja. Bolti ára a műnek 2 frt. Debreczenben kapható ifj. Csáthy Károly kir. gazd. tanít. könyvtárus bizományában.

3. *Indítvány s tervjavaslat a népnevelési egyletek tárgyában* gróf Zichy Jenőtől. Addig is míg e füzetkét behatóbban ismeretnők, az előszóból két passust ide jegyzünk, melyek a nemes főur elhatározásának indokát, czélját oly nemesen fejezik ki: „El merem mondani, mert sokat jártam-keltemben, érintkezé-

be az országok és népek élete, ott az emberek a szellemi szolgaság bilincseit széttörték; miveltebbek, munkásabbak, erkölcsösebbek lettek, földi javakban gyarapodtak és a közjólétet előmozdították. *Constatálja a közvélemény, hogy csak azon országok és népek boldogulhatnak, melyek társadalmi és állami életükben is épen úgy, mint magán köreikben a józan és tiszta protestáns elveket hovatovább, annál tökéletesebben érvényesíteni törekednek.*

Valóban már emez intés is elegendő volna arra, hogy mi protestánsok, háttérbe szorítván minden egyéni és helyi érdeket, elvalahára csoportosuljunk egy nagy, ellenfeleinket is irántunk való tiszteletre kényszerítő egészszé. Hogy ez sikerüljön, nekünk, kik népünk tanítói vagyunk, nemcsak azt kell híveink sziveibe csepegtetni, hogy Kálvin vagy Luther szabadtott meg minket a róm. kath. opus operam jármából, hanem azon polgári nemes és fenhéjazás nélküli büszke öntudatot is, hogy a valódi protestáns a reformatio óta a társadalmi és állami élet terén a legjózanabb és leghasznosabb embernek bizonyult be. Ennek fonálán a közvélemény intése különösen fontos reánk, protestáns papokra nézve. *Azt követeli tőlünk, hogy szemünk előtt tartsuk a kath. clérusnak mindeniütt észlelhető tevékenységét, melyet a polgári életben, többek között az alkotmányos államokban az esetenkénti választásoknál kifejt, és azt kövessük már azért is, hogy elveink elvalahára diadalmaskodjanak.*

Szerény nézetem szerint ezen intés különösen reánk, magyarországi prot. papokra nézve felette fontos, mert a róm. kath. clérus minket még mindig csak az állam mostoha gyermekeinek tart s azon büszke nézetben van, hogy egyedül ő van hivatva, az ország ügyeibe irányadólag befolyjni. Még akkor is, midőn egyházunk belügyeit gyűléseink határozatai által külbeavatkozások ellen megvédeni törekszünk és országos törvények által biztosított jogainknak épségben tartását kérjük, úgy szerepel a róm. kath. clérus a kormány közelében, mint a hazai törvények és intézmények őrangyala. Átalában pedig oda hat, hogy az ország — különösen kiválóbb — hivatalaiba, a törvényhozó testületbe szive szerinti emberek jöjjenek. Minden kath. pap pedig oda tudja vinni a dolgot, hogy tagja legyen a helyi községi vagy városi képviselő testületnek, hogy részt vehessen a megyei gyűléseken, hogy vezérszerepre tegyen szert az országgyűlési követválasztásoknál.

És mi? — Egyházi lapjaink majdnem folyvást azon kérdésnek helyes megoldása körül fáradoztak: milyen legyen a prot. pap és mit tegyen, hogy egyházának virágzását megteremje, hogy híveinek bizalma benne összpontosuljon, hogy minden tekintetben irányadó szerepet vigyen, szóval hogy állásának a lehető legtökéletesebben megfeleljen? A bő számmal megjelent, igen tanulságos feleletek nagyobb részt oda nyilatkoztak, hogy leghelyesebben cselekszünk, ha szigoruan papi teendőink végzéséhez tartjuk magunkat és minden világi allotriáktól visszavonjuk magunkat, mert hiszen „a mi országunk nem e világból való.“ Azután mi szegények vagyunk, a róm. kath. papok pedig gazdagok.

Lehet nagyon tévedek, de szerény meggyőződés az, hogy ne vonjuk vissza magunkat polgári kötelességeink teljesítésétől. A hű lelkipásztor minden korban e téren is vezére volt nyájának. Még ha vissza is sietek a keresztyénség első századaiba vagy sőt az apostolok korába, azt olvasom

ki az egyháztörténelemből, hogy az akkori presbyterek, püspökök, hogy maguk Jézus tanítványai nagyon is szívükön hordták követőiknek polgári életkörülményeit.

Ma pedig alkotmányos viszonyaink egész nyomatékával arra intenek minket, hogy a népek, kivált falu helyen, a polgári ügyekben sem lehet őszintébb és igazibb vezére, tanácsadója papjánál, mert a dolog természetéből folyik, hogy az, ki a nép lelki javáról híven gondoskodik, arra is fog törekedni, hogy hívei jó, békeszerető, észszerű, az ország javát előmozdító polgárai is legyenek a hazának. Igaz, szegények vagyunk és ha a polgári ügyekben is részt veszünk, ha követválasztások, helyi és megyei teendők körül fáradozunk, ez mindig némi költséggel is össze van kötve; de — és erre fektetem a fősúlyt — az országgyűlési követválasztások nem mindennapi dolgok, a megyei ügyekben csak a jobb helyzetűek törekedjenek részt venni, a helyi községi ügyekben való részvétel pedig legtöbbször költség nélkül jár. Visszariaszthatna egy némelyiket közülünk még az is, hogy az e téren működést a világ nagyon szereti a „kortes“ névvel megtisztelni és különösen a félmívelt pór, a kaputos proletáriusság igen hajlandó a papágot e miatti tevékenységeért gyanúsítani és ócsárolni: de a ki a közélet folyását ismeri s lelkében vád nem támadt, az irigykedők lármájával nem fog gondolni; azután meg sokkal önzetlenebb szolgálatot tesz a hazának e téren is a hű, hazafias érzelű pap, mint akármelyik éhező és szomjuhozó proletarius. Ezenkívül még más jó következménye is van annak, ha a pap nemcsak a szószékről tautja híveit, hanem velök együtt a polgári téren is küzd jólétök és hazafias jó hírnevük érdekében: ugyanis buzgóbban hallgatják vallási tanításait.

Ezek nézetem szerint a kisebb körű előnyök, melyeket kivívhatunk, ha polgári kötelességeinket a fenti értelemben felfogjuk és teljesítjük. *Magasztos célja ily eljárásunknak pedig az, hogy a társadalmi és állami életben mi protestáns papok minden áron iparkodjunk tért hódítani, különösen azért, hogy a haza meggyőződjék, miszerint mi javát legjobban, legönzettelenebbül előmozdítjuk. Erre int minket a közvélemény. A protestáns jó hírve érdekében kövessük az intést, mert felette fontos.*

Bierbrunner Gusztáv.

A domesztikáról.

Válaszul S.—s.-nek.

I.

Mióta egy és más közérdekűbb dologban szerencsés voltam csekély tehetségem szerint közreműködni, — öszszetevve az eképen szerzett tapasztalatokat azokkal, melyeket egy vagy más esemény lefolyásáról olvastam s hallottam: azt tapasztaltam, hogy egyetértés és bizalom nélkül nem lehet célzt érni semmiben. — Az egyetértést és bizalmat pedig mindenütt félreértés — kiváltképen pedig heveskedés — majd személyeskedés által lehet felzavartatni.

Egyik ember érdeke nem az, a mi a másiké; egyik világosabban lát, mint a másik; egyik önzetlen nyíltsággal elmondja a mi a szíven fekszik, a másiknak mindig van valami tartalékgondolata; egyik akar valamit, a másik nem akar semmit; egyik a feliegekben jár, mindent eszményit,

a másik csak a földön él, mindent anyagi oldaláról ítél; egyik reményl, hisz egy szebb jövőben, a másik lemond róla s kétkedve fogad minden újat, minden törekvést egy jobb élet után. Nem vagyunk egyformák sem érzelmesem gondolkozásmódra nézve s így az összeütközés a legtöbb esetben elkerülhetetlen.

Azonban a társadalmak érdekében működő egyének ezen különfélesége nem hiba, nem bűn; mert a különféleség természeti dolog. De az már hiba, ha a közreműködő egyének különfélesége miatt maga a közügy szenved; az pedig épen bűn, ha azok heveskedése, egyenetlenkedése miatt a jó megbukik.

E gondolatok jöttek s önkénytelenül jöttek tollam alá, midőn arra vettem fel azt, hogy a „Falusi levelek“ írójának S—s.-nek IX—XII. számú, domesztika tárgyú s velem is foglalkozó leveleire választ irjak.

Erős azonban meggyőződésem, hogy a mi összeszólalkozásunk nem lesz vétekké s bünné, mert hiszem, hogy ha előbbre nem sokkal viszi is, de meg nem buktatja a domesztika eszméjét.

E meggyőződésemet (pedig eleinte — mikor még csak a X—XI-ik levél járta, mást gondoltam) alapítom a XII-ik levél befejező végpontjára, mely szerint S—s célja az volt, hogy *vita* tárgyává tegye a kérdést, mert rossz tervből is lehet *vita**) által jót állítani elő, hallgatással azonban semmit.

Ezt cselekedtem én is. *Vita* tárgyává óhajtám tenni a domesztika kérdését azzal, hogy S—s falusi leveleire elmondám nézetemet s alkalmat nyújtottam neki eszméjének értetlenebbé tételére.

És most engedje meg nekem S—s, hogy még egyszer szóljak, egyfelől a domesztika, másfelől — mert magamról szólni nem akarok — azon egyház érdekében, melyben szolgálatot vettem az Úrtól, mely nem enyém, mint azt S—s állítja a *magáéról*, hanem a Krisztusé s a Krisztusban a magyarországi protestáns egyetemé.

Akárki adjon a domesztikára nézve tervet, legyen az egyes egyén, vagy erre megbízott küldöttség, tekintetbe kell venniök egyházunk jelenlegi szervezetét. A domesztika adózással jár. Ez lehet önkényes, lehet kivetés szerinti: kényszerített. — Hogy kivetéssel nehezen fog sikerülni, erre vonatkozólag nézetemet már elmondám. El kell mondanom most azt, hogy nem azért nem fog sikerülni, mert adóemeléssel jár, nem is azért, mert ezen adóemelésnek a népesebb egyházakban kellend megtörténni, hanem azért, mert bármely oly terv, melynek alapja a lélekszám szerinti *adó-kivetés* lenne, *jelenlegi egyházszervezetünkbe be nem illeszhető.*

Ez időszerint ugyanis, az egyházi és iskolai szükséglet mennyiségének, kivetése s behajtása módjának meghatározása, elrendelése a helyi egyháztanácsokat illeti. Sem az egyházmegye, sem az egyházkerület nem gyakorolt, nem is gyakorolhatott ily jogot, mert ez egyenesen az egyes egyházközségek önkormányzati jogának megcsönkítése lett volna. Ezen alapon áll azon új szervezet is, melyet a konvent zsinati tárgyalásra elfogadott, melynek 18-ik §-a 3-ik pontja s 26-ik §-ának 5-ik pontja értelmében adók feletti határozás, kivetés, behajtás az egyháztanácsnak joga s kötelessége;

*) Sajnálom, hogy S—s az én közleményemet ily szempontból nem vette, akkor többet fog lalkozhatott volna a *dologgal*, mint a *személyvel.*

sege; ha pedig felemelésről van szó, az csak az egyházközségi közgyűlés hozzájárulásával vehető ki. Általában véve az adókról a felsőbb hatóságok nem is intézkedtek soha; s reájuk csak annyiban tartozott az, amennyiben hozzájuk jóváhagyás végett felelőseztetett.

Ha az idézett §§-ok úgy volnának alkotva, hogy ki volna mondva bennök az, hogy mind a bel-, mind a külszükségletnek, mind az adók minőségének s mennyiségének — az önálló kántorok, gondnokok, cselédek fizetésének s mindennemű egyéb szükségleteknek leszámításával — meghatározása a felsőbb hatóságok valamelyikének jogkörébe tartozand vagy évről évre a domesztika alapszabályaiban kitett elvek szerint fog megszatatni; *) és ha remélhető volna, hogy a közel jövőben lesz oly zsinat, mely ezen s ilyszerű intézkedést törvényerőre emel: akkor igen is, lehető lesz várni valamit a kivetéstől, de a kívánt eredmény még akkor sem bizonyos.

S—s tervete, mely szerint az egyenlő teherviselés elve alapján minden ref. lélek után egy-egy forint vettetének ki, már a miatt, mert ezen 1 frt minimumot nem az egyes egyházak s ezek törvényes s erre jogosult hatóságai, hanem egy felsőbb hatóság, vagy alapszabály határozná meg: jelenlegi szervezetünkkel össze nem fér, az egyes egyh. községek önkormányzati jogát támadja meg.

Ez idő szerint az önkormányzati joggal bíró egyházközségek intézkedési jogkörébe tartozik határozni a felett mi legyen s mennyi legyen a belhivatalnokaik fizetése. — Egyik helyen tehát több, másik helyen kevesebb, a szerint a mint az egyháztagnak *több vagy kevesebb terhet vállalnak el*. A felsőbb hatóságok kimondhatják, sőt ki is mondták, hogy óhajtandó valami minimum meghatározása, melyen alól egy lelkészi vagy tanítói fizetés nem állhat. Meg is köröztették ebbeli szándékukat épen ebben a mi tiszántuli egyh. kerületünkben is. Eredménye az lett, hogy egyik helyen — a stolákon kívül — 600, másik helyen 800, ismét más helyen 1000 frtot hoztak javaslatba a lelkészi, 300—400 frtot a tanítói fizetésekre. Mire az egyh. kerület nem hozhatott más határozatot, mint azt, a mit hozott, hogy t. i. a minimum mennyiségére nézve ajánlatba hozott összegek, kétségtelesen igazolván, hogy egy és ugyanazon mennyiségben határozni meg a lelkészi fizetés minimumát, az annyira különböző helyzeti körülmények s anyagi viszonyok között levő egyházmegyékre s egyházakra nézve nem volna *kivihető, célszerű és igazságos*: az egyh. ker. közgyűlés az egyházmegyék belkörü intézkedésének hagyja fel, hogy a lelkészi fizetés emelésére minden lehetőet elkövessenek, stb. (E. ker. közgy. 1877. 248. sz.)

Ime bár az egyenesen jogkörébe tartozott volna az egyházkerületnek, hogy a minimum felett határozzon, még sem tevé, nem teheté, mert egy kalap alá nem hozható a különböző viszonyok között élő egyházmegyéket és sem *kivihetőnek*, sem *célszerűnek*, sem *igazságosnak* nem tartotta volna azt.

*) Nincs kétségem benne, hogy sokan óhajtának és sok egyházra nézve óhajtandó is volna, ha a kivetendő adók mennyisége egy felsőbb hatóság által határozatnék meg. Nagyon sok kellemetlen surlódás lenne elkerülve ez által az egyes egyházak s belhivatalnokaik közt de a „rólunk nélkülünk“ szabványt az egyháztagnak közül sokan ismerik s nagyon sok helyen nem az egyház, hanem saját érdekükben használják fel.

De vajjon, ha a minimumra nézve nem határozott, határozhatna-e a maximumra nézve? Hiszen ez is a helyzettől függ! S ha az egyes egyházmegyék intézkednének, ha meghatároznák is a minimumot, vajjon azt tenné-e ez, hogy sorozzák osztályba a lelkészi hivatalokat is a községek népessége szerint s a hol több a jelenlegi fizetés a megállapítottnál: azt a *felesleget* vegyék el s adják másnak. No ehez már nem volna s nincs is joga az egyházmegyéknek, de még a zsinatnak sem.

A felsőbb hatóság joga a fizetésekre nézve abban áll, hogy megerősítik s ellenőrzik a fizetéseket. Emelni hagyják, sőt óhajtkák, de csonkítani nem csonkítják, s a hol csonkítani akarnak is az egyes egyházak, ott kötelességük minden erővel a jogtalanságnak ellen állani.

A hivatali fizetés általában, mihelyest az a hívó egyház által *megszavaztatott*, az egyházmegye s kerület által *megerősített*, a meghívott egyén által *elfogadtatott*: oly két oldalú szerződésé válik, melyet egyik félnek, a másik beleegyezése nélkül megváltoztatni nem lehet s nem is szabad. Sőt ha a már egyszer megszabott fizetést, az egyház például a *meghívandó ígértétele* vagy beleegyezésével úgy akarná változtatni, hogy az kevesebb legyen, lejjebb szálljon értékében: míg egyfelől a felsőbbség által meg nem erősítették, addig a hivatalnok a *Simonia* vádjá alá jön s mint ilyen elbánnak el törvényeink.

Zsigmond Sándor.

TÁRCZA.

A „Londoni Vallásos Traktátusokat Terjesztő Társulat” és mi magyarok.

A czimzett társulat történetének s magyarországi működésének megírásával foglalkozván, nem találom épen érdektelennek közleni e Hetilap olvasóival azon jelentést, melyet a társulat ez évi májusi gyűlésére a magyarországi ügynök, tiszteletes König Rudolf ur nyújtott be Budapestről, a társulatnak mult 1879-ik évben hazánkban való működése felől. Érdekes tudnunk, hogy népünk benső vallásos mozgalmairól, népies, vallásos irodalmunkról milyen értesülést szerez az *érdeklődő* Anglia s a világra ható tevékenységű társulat terjedelmes kötetre menő egyetemes évi jelentése által mondhatni az egész világ. Midőn a ránk vonatkozó jelentést ismertetni fogjuk, nem nyomhatunk el néhány reflektáló megjegyzést, mely annak olvasására lelkünk elé tolt. Mielőtt azonban a társulat magyarországi működésére áttérnénk, az angol „The Nonconformist and Independent” május 14-iki száma után rövid vázlatban megismertetjük a társulat ez évi egyetemes működéséről szóló jelentést is. Meglátjuk ebből, hogy hova fejlődött az 1799. május 14-én alakult „London Religious Tract Society,” mely első évében 4670 forint bevétellel kezdve meg működését, ma már, mint mindjárt látni fogjuk, milliókra menő évi bevétel fölött rendelkezik s 130 különböző nyelven az egész világon hirdeti traktátusai által az Urnak csodálatos dolgait. Az említett lap ide vonatkozó szakasza így hangzik:

„Összegeztetvén a különböző jelentések, kitünt, hogy a mult év folyamán 538 új kiadványa jelent meg a társulatnak, melyből 125 a tulajdonképeni traktátus. A központi raktárból áruba bocsátott különböző nemű iratok száma

65.616,690-re ment föl s ezek között 27.215,190 volt a traktátus. A más országokbeli raktárból 12.000,000-ra ment az áruba bocsátott traktátusok és kisebb-nagyobb könyvek száma, úgy hogy a társulat ez évben otthon és külföldön összesen 77.616,690, megalakulása óta pedig 1,930.958,440 különböző nemű vallásos iratot, traktátust és könyvet terjesztett el. Az összes évi bevétel, mely az iratok áruba bocsátásából, adományozásból, hagyományozásból s más egyéb forrásokból folyt be, ez évben 1.725,950 frtra, az összes kiadás pedig 1.699,140 frtra ment, visszamaradván a társulat javára 26,810 frt.” — Mily óriási arányban halad az évi bevételek összege, ha mint mondtuk, az első évben 4670, ötven évvel később 508,100, tavaly 1.491,250 frtra s ez évben a legutóbb említett roppant összegnél is 234,700 frttal nagyobb összegre megy az évi bevétel! Ha csak egy társulatnak ennyire megy évi jövedelme, csodálkozhatunk-e akkor, ha egy, a mult év elején közölt kimutatás szerint a londoni 1009 különféle bel- és külföldi társulatok, egyletek és intézetek egy évi teljes jövedelme 42.627,390 ezüst forintnyi óriási összege re rug. Istenem, hol állunk mi e város mögött!

De visszatérve az érintett évi jelentésre, a fentebbi számadatok után a társulat ez évi külföldi működéséről adott rövid áttekintést a titkár. „*Franciaországban* az evangelisatiói működés fokozott tevékenysége folytán mind nagyobbá vált a traktátusok iránti kereslet, melynek a társulat minden esetben eleget tenni igyekezett. *Belgiumban* segélyt adtuk francia és flamand nyelvű traktátusok nyomtatására és terjesztésére s az iskolatanítók számára különös traktátust adattunk ki és terjesztettünk el. *Svájcban* társulatunk működése az „Evangelikus szövetség” bácsi gyűlésén szóba jött s ugyanott segélyeztük a „Vasárnapszentelő Társulatot.” *Spanyolországban* egy, a müveltebb néposztály számára való új vallásos lapot adattunk ki s irataink nagyobb mérvű kelendőségnek örvendenek mostan, mint bármikor is előbb. *Olaszországban* fontos theologiai művek kiadásához nyújtottunk segélyeket, szaporítottuk a traktátusokat s előmozdítottuk a katonák közötti vallásos-erkölcsi javulásra czélzó működést. *A budapesti raktárból magyar, tót, horvát, román és szerb nyelven irt traktátusokat és kisebb nagyobb könyveket terjesztettünk el.* Adtunk ki *Bulgáriában* is egy vallásos irányu munkát és többféle traktátust. Az *indiai* és *ceyloni* traktátus-terjesztő társulatoknak és missiói nyomdákknak összesen több mint 25,000 frtra menő segélyösszeget adtunk és segélyeztük az *afghanisztáni* katonákat is. *Chinában* az evangéliomi igazság sajtó általi terjesztésének művét nagyban elősegíti az ujonnan alakult „Chinai Traktátus-terjesztő Társulat”, mely most ülte első éves alakulási ünnepélyét s nagy hasznát vette a társulatunk által neki nyújtott segélyezésnek. *Japánban* új raktár szerveztett és sikeres kezelhetésére a kellő intézkedések megtételek. *Syriában* arab nyelvű új vallásos lapot indítottunk meg és *Smyrnában* nagy adományokkal segélyeztük a „Tengerészek Beszállóját.” Segélyben részesítettük az *Egyiptomban* működő „Amerikai Missiói Társulatot” is, hogy arab nyelven egy bibliai konkordanciát adhasson a bensülött lelkipásztorok és tanítók kezébe. A „*Déláfrikai* Traktátus-terjesztő Társulat” és más közegek útján traktátusokat és könyveket küldtünk az ottani gyarmatosoknak és az ott tartózkodó brit csapatoknak; papiranyagban nagy mérvű adományozást tettünk

oly célból, hogy *Középfrikában* keresztyéni irodalom kezdessék meg s a „Londoni Missiói Társulatot,” valamint a „Barátság missióját” *Madagaskarban* színtén papírral segélyeztük. *Jamaika* szokás szerint most is nagy segélyezésben részesült s gondoskodtunk róla, hogy *Ausztráliában* a sydney-i és melbourne-i világkiállítások alkalmával a traktátusok terjesztése kiváló mérvben eszközöltessék. Gondoskodtunk az emigránsokról s Ausztrália és *Uj-Zéland* legkülönbözőbb gyarmataiban növeltük a könyvtárakat s e mellett *Fidzsi* gyarmatosairól, a *Sandwich* szigetek chinai lakóiról s több más gyarmatok benszüleitől sem feledkeztünk meg.“

Ime egy, a szó szoros értelmében egész világra kiható működés rövid vázlatban! Nem óriási gondolat volt-e az, egy ilyen társulatot létesíteni s nem óriási erkölcsi erőről tesz-e az tanubizonyosságot, egy ilyen társulatot folyón növekvő erővel fentartani s működését egy egész világra nézve áldásossá tenni?! De lássuk most már a magyarországi működésről szóló már érintett jelentést!

(Folyt. köv.)

Csiky Lajos.

BELFÖLD.

A dunántúli ref. egyházkerület püspöke Pap Gábor ur a következő kérdőpontokat intézte a testvér egyházkerületek superintendensi hivatalaiboz:

1. Vannak-e az egyházkerületben, és ha igen, hol és minő számmal vannak oly diasporák, a melyekben messze terjedő területen szétszórva, de összevéve még is jelentékeny számmal vannak közvetlen lelki gondozásban nem részesülhető hitsorsosaink? biztosítvák-e ezek, és ha igen, minő intézkedések által biztosítvák más felekezetbe oladás ellen? más felekezetbe oladások esetén nincsenek-e fenyegetve nemzetiségi tekintetben is? szemelhető-e ki az ily diasporákban oly központul tekinthető község, melyben nagyobb számmal lakozván együtt hitfeleink, kismérvű segélyezések mellett is oly rendes lelkesítő állomás lenne szervezhető, mely körül aztán a szórványban lakó többi hívek is csoportosíthatók lennének . . . vagy ha ily központ nem létezik s különben is hitsorsosaink nagy mérvű szétszórtsága miatt a szórvány bármelyik pontján is állandó lelkesítő állomásnak szervezése által a felekezeti s nemzetiségi érdekek megóvhatása céljából kitűzött nagy célt elérni nem lehetne, nem lenne-e czélyszerű az ily szórványban lakó híveknek felekezetünk s egyuttal a magyar nemzetiség számára megvédhetéseért vándor-lelkészeket alkalmazni?

2. Mennyi község s egymástól hány órai távolságra van mindegyik diasporában? mekkora körülbelül mindenik szórványnak területi nagysága s mennyire megy mindegyik községben (külön-külön kimutatva) a felekezetünkhöz tartozó lakosoknak lélekszáma?

3. Minő intézkedéseket tett eddig a főt. egyházkerület a diasporáiban lakó hitkonainknak lelki gondozása, felekezetünk kebelében megtarthatása, és ott, hol tán szlávok, oláhok, vagy németek közé ékelvük be, a magyar nemzetiségnek is védelmezése végett?

4. Tett-e már és ha igen minő intézkedéseket tett a főt. egyházkerület, részint az egyetemes misszióknak, részint a domesztikának szervezhetőse végett? vannak e ide vonatkozó

akár kinevezett bizottságok, akár maga a közgyűlés által készített előmunkálatai és ha igen, mit tartalmaznak e munkálatok? minő forrásokat vél a domesztika és egyetemes misszió alakíthatása céljából megnyithatóknak?

5. Az egyetemes tanári, tanítói s lelkesítő nyugdíj-, özvegy- és árva intézeteknek föllállíthatása céljából tettek-e és ha igen, minő intézkedések?

RÖVID KÖZLEMÉNYEK.

Püspöki látogatás. A tiszántúli ref. egyházkerület püspöke *Révész Bálint ur* a legközelebbi héten látogatáson volt H.-Nánáson; a mely alkalommal előszóval fejezte ki a tiszántúli ref. egyházkerület elismerését és háláját Soós Gábor országgyűlési képviselő ur irányában, azon nemes tettéért, hogy a Debreczenben létesítendő magyar prot. egyetem javára egy tanszék felállítását hagyományá által biztosította. Derék püspökünk több tehetősebb hitkonunkat fölkeresett H.-Nánáson, a magyar prot. egyetem ügyében, kik áldozatkészségüket nemesen felajánlották.

„A magyar állam” **katholikus napilap az egyetem kérdéséhez** című cikkében legközelebb következőleg okosodik: A budapesti egyetem nyerje vissza kath. jellegét, mihez isten és ember előtt joga van; Debreczenben országunk prot. részeinek központján, állíttassék fel egy protestáns jellegű egyetem. A kolozsvári sem nem élő sem nem haló egyetem alakíttassék át egy vegyes ugynevezett paritásos egyetemé, miként azt Erdély viszonyai kívánják. Az új egyetem, melynek felállítása czéloztatik, minthogy az ország tulnyomó többsége katholikus, állíttassék fel kath. jelleggel Szegeden, Pécsen, vagy más alkalmasabb helyen. A megapasztandó kath. jogakadémiák jövedelmei fordíttassanak a katholikus, a protestáns jogi akadémiáké pedig prot. egyetemek dotációjára, de mindez történjék az illető hitfelekezet által. — Továbbá:

„Egy protestáns egyetemek Debreczenben való felállítását követeli: a) a méltányosság, az igazság és az államérdek; b) azon körülmény, hogy a prot. tudósok, saját egyetemük lévén, ne kénytelenítenek idegen jószágon foglalni; c) azon óhajtsák, hogy saját kincsük erélyes megőrzése közben hajlandóbbakká legyenek, a szomszéd anyagi birtokát is védeni.“ — Figyelemre méltó sajtóságos okoskodások.

A magyar ref. egyház egyetemes konventőre, mely szept. hó 13-án Budapesten fogja tanácskozásait megkezdeni, Id. br. Vay Miklós elnök úr a meghívókat már szétküldötte.

Husz évre összajövetel. Mindazokat, kik a hittanszaki pályát 1860-ik év július havával, a debreczeni főiskolában bevégezték, baráti szerződésünk értelmében tisztelettel fölkérem, hogy f. évi okt. 3-án d. e. 9 órakor Debreczenben a nagy templomban tartandó isteni tiszteleten megjelenni sziveskedjenek.

Debreczen, 1880. aug. 19.

Tóth Sámuel,

mint egyike az 1860-ik évben pályavégzett hittanhallgatóknak.

Beküldött könyvek. 1. „*Részletes és általános tanítástan.* Tanítók és tanítóképezdészek számára. Irta *Dr. Emericzky Géza* t.-kép. igazgató. Ára 1 frt 30 kr. Kapható Budapesten: Dobrowsky és Franke bizományában. Iglón Schmidt József bizományában.

2. „*Népszerű ember-élettan*“ tanodák s a művelt közönség használatára. Irta *Dr. Török József* a debreczeni ref. főiskolában akadémiai tanár stb. stb. s a magyar akadémia rendes tagja. Bolti ára a műnek 2 frt. Debreczenben kapható ifj. Csáthy Károly kir. gazd. tanint. könyvtárus bizományában.

3. *Indítvány s tervjavaslat a népnevelési egyletek tárgyában* gróf Zichy Jenőtől. Addig is míg e füzetkét behatódobban ismeretnők, az előszóból két passust ide jegyzünk, melyek a nemes főur elhatározásának indokát, célját oly nemesen fejezik ki: „El merem mondani, mert sokat jártam-kelttemben, érintkezé-

seimben saját tapasztalatom győzött meg róla, hogy egy, a szó szoros értelmében művelt, önállóan gondolkodó, számítható cselekvő, mások példáján okuló, szívvel, lélekkel haladni akaró tősgyökeres magyar polgár-elemünk alig van." — S tovább így szól: „Hanyatló gazdaságunk, pangó iparunk s fejletlen kereskedelmünk érdekében fáradozásom azonban arra a meggyőződésre vezetett, hogy említettem szakok nem vehetnek jobb irányt, nem lehetnek versenyképesek a külfölddel mindaddig, míg iskolaügyünk, mint minden haladás alapfeltétele, nem emelkedik a kellő magaslatra, míg polgárságunk nem nyer e révén oly anyagi s szellemi tőkét, mennyi a sikeres továbbképzés mérve gyanánt okvetlenül megkívánatik. Innen s ebben tehát a tulajdonképeni motivum, mely ténykedésemet ezuttal az iskolák felé vezeti.“

Népszámlálási ügy. A vallás és közoktatási miniszter legközelebb aug. 10-én 968. elnöki szám alatt tudatja a protestáns egyház püspökeivel, hogy az 1880. évi LII. t. cz. által a magyar korona országainak területén az 1880. évi decz. 31-én létező népességi állapot szerint megejtendő s 1881. jan. 1—10. napjai közt keresztülviendő általános népszámlálás rendelkezett el; utasítottassanak azért a lelkészek, hogy a népet a törvény tartalmának fontosságára s a tőle elvárható cselekvő közreműködésre figyelmeztessék s hogy nevezetesen az egyházi hatóság alatt álló néptanítókat, kántorokat stb. a népszámlálásban számláló ügynökökkül való közvetlen részvételre buzdítsák, ezek képezzék vidéken sok helyt az e célra egyedül használható intelligens néposztályt. Hogy pedig az illetők közreműködése e tekintetben csakugyan lehetséges legyen, a népiskolák 1881. jan. első hetében mint a népszámlálás keresztülvitelének idején ország-szerte szüneteljenek, hogy ily módon az ott alkalmazott egyének, az országos műben, köteleességek mulasztása nélkül résztvehessenek.

Megjelent jegyzőkönyvek. Az erdélyi ref. egyházkerület Seps-Szent-Györgyön 1880. máj. hóban tartott közgyűlésének jegyzőkönyve. Szerkesztették Szász Domokos korjegyző és Bodor Antal titkár. 128 lap és 32 lap melléklet. Ára 70 kr. A tiszáninneri ref. egyházkerület 1880. ápril. hóban tartott közgyűlésének jegyzőkönyve. Szerkesztette Balmut József főjegyző. Sárospatak. 60 lap. Ára 50 kr. — A dunántúli helv. hitv. egyházkerület 1880. ápril. hóban tartott gyűlésének jegyzőkönyve. Kiadta Vályi Lajos egyh. ker. főjegyző. 218 lap. Ára 1 frt 20 kr. — A magyar reformált egyház egyetemes tanügyi bizottsága 1880. jul. 1—9 napjain Budapesien tartott értekezleti jegyzőkönyve. 62. lap.

Konventi albizottság tanácskozása. A ref. egyház kebelében a zsinati előmunkálatokra, az egyházkerületek részéről beküldött vélemények összeállítására és véleményezésére a múlt évben tartott konvent a maga kebeléből egy küldöttséget bizván meg, ezen küldöttség, melynek elnöke Beöthy Zsigmond, tagjai Fejes István, Szász Domokos, Molnár Aladár és Tóth Sámuel, tanácskozásait szept. 10-én fogja megkezdeni.

A „Protestáns Theologiai Könyvtár“ előfizetőinek névsora az 1880., 1881., 1882-iki 3 éves cyclusra. (Folytatás.)

391. Erős Dániel r. l. Zádor; 92. Sütő János r. l. Magyar-Ujfaú; 93. Liptvai János ev. l. Dobrona; 94. Svehla Gusztáv ev. l. Breznó-bánya; 95. Csiskó János ev. l. Kassa; 96. Kassai evang. magyar-német iskola; 97. Kernuk Adolf ev. l. Sándorfalva; 98. Liszka Nándor tanár Debreczen; 99. Kovács Sándor tanár, Debreczen; 400. A debreczeni ref. főiskola anyakönyvtára.

401. Szegedi Sándor ref. tr. Debreczen; 2. Gergely Károly r. tr.; 3. Nagy Elek r. tr.; Kis Bertalan s. tr.; 5. Márk Pál r. tr.; 6. Csiky Lajos th. tr. Debreczen; 7. Csák János th. tr. Debreczen; 8. Szabó Lajos r. főisk. szenior Debreczen; 9. A debreczeni felsőbb tanulók olvasó egylete; 410. Szele György r. s. l. Debreczen.

411. Eröss Lajos; 12. Nagy Károly; 13. Fekete Gyula;

14. Lengyel Pál; 15. Ónodi Sándor; 16. Péter Gábor; 17. Lévai Mihály debreczeni IV. éves theologusok; 18. Berei József, 19. Tereh Gyula, 420. Soós Lajos.

421. Nagy Péter, debreczeni III. éves theologusok. 22. Patai Lajos juratus, Debreczen; 23. Doma Gyula jur. Debreczen; 24. Bögös Lajos jur. Debreczen; 25. Almási Lajos jur. Debreczen; 26. Szabó Sándor III. éves theol. Debreczen; 27. Szügyi Dániel jur. Debreczen; 28. Oláh Zsigmond tanító Debreczen; 29. Harsányi Sándor ev. l. Orosháza; 430. Győri Vilmos ev. l. Pest.

431. Bachat Dániel ev. esperes, Pest; 32. Écsy Péter Hatvan; 33. Osztróucky Géza, békési ev. esperességi felügyelő, Nemes-Podhragy; 34. Szeberényi Lajos ev. p. j. Nemes-Podhragy; 35. Ottlik Géza uradalmi igazgató Sz-János; 36. Kalas György fitanító, Sz.-János; Nádudvari Lajos r. l. Bors; 38. Elek Károly fitanító, Bors; 39. Szabó Kálmán tanító, K.-Szántó; 440. Sziváki Béla tanító H.-K.-Pályi.

441. Nyikos Sándor r. l. P.-Told; 42. Csillag Lajos r. l. Bojt; 43. Dobrai Ferencz r. l. Fenes; 44. Prágay Lajos r. esp. Maklár; 45. Hézsér Emil r. s. l. Palkonya; 46. Futó Sámuel r. l. Böcs; 48. Lőrincsek János ev. l. Csall; 48. Czinkotszky Márton ev. l. Cs.-Alberti; 49. Szarka Boldizsár r. l. Vetés; 450. Fésős András r. l. Szatmár.

451. Kis Gedeon, Szatmár; 52. Héder Sándor, Szatmár; 53. Hermann Mihály, Szatmár; 54. Dr. Fekete Sámuel, Szatmár; 55. Böszörményi Károly, Szatmár; 56. Joó Gábor, Szatmár; 57. Lőrinczi József, Szatmár; 58. Jákó Mihály, Szatmár; 59. Nagyváradi Ajtai Sámuel, Szatmár; 460. Viski Károly, Szatmár.

461. Glatz György, Szatmár; 62. Lehóczki János, Szatmár; 63. Csermák Kálmán ev. l. Tót-Komlós; 64. Szász Ferencz r. l. Somosd; 65. Bágya Zsigmond birtokos, Szászváros; 66. Körösi György r. l. Nagy Géres; 67. Buda János r. l. Karád; 68. Rácz Lajos r. l. Mád; 69. Gecsei Péter r. l. Tarczal; 670. Baráti Ferencz r. l. Takta-Kenéz.

671. Terhes Barna r. l. Sárospatak; 72. Kónya András r. l. Erdő-Bénye; 73. Jakab Pál r. l. Csöglet; 74. Cseh Gyula ref. tanító, Egeralja; 75. Jeremiás Béla ref. lelkész B.-M.-Sz.-Király; 76. Balla Gábor r. l. Ádáz-Tevel; 77. Sebestyén János r. l. Kup; 78. Seregély György r. l. Mezőlak; 79. Vághó János, Pápa; 480. Baráth Ferencz, Pápa.

481. Parragh Lajos r. l. Ajka; 82. Körmendi Pál Pápa; 83. Zatkalik Lajos ev. s. l. Pilis; 84. Sárkány Sámuel nyug. ev. esp. Pilis; 85. Cibor József r. l. Neszmély; 86. Glaufl Pál ev. l. Rimaszombat; 87. Terhes Pál r. l. Rimaszombat; 88. Rimaszombati egyesült prot. gymn. tanári kara; 89. Groó Vilmos kir. tanfelügyelő, Rimaszombat; 490. Liszka József gyógyszerész R.-Szombat. — (Vége köv.)

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **Joó István.**

Főmunkatárs: **Tóth Sámuel.**

Pályázat segédtanítói állomásra.

A szentesi ref. egyház felsőparti belső fiiskolájánál egy évre újonnan felállított segédtanítói állomásra pályázat hirdettetik; mely állomáson segédtanító a II-ik elemi fosztályt lesz köteles önállóan vezetni.

Jövedelme: 300 oszt. ért. forint és lakbér 63 oszt. ért. forint készpénzben.

Pályázók bizonyítványai f. 1880-ik évi augusztus hó 26-ik napjáig a ref. lelkipásztori hivatalhoz küldendők.

Az állomás f. évi szeptember 5-ik napjáig lesz elfogalaladó.

Kelt Szentesen, 1880. aug. 8.

Csák Máté,
ref. időközi lelkész.